

Geerlings, Ellen, *Het oog in de storm. Wegwijs in de filosofie*, Uitgeverij Boom, Amsterdam, 2007, 319 blz.

Boekbespreking Katrien Schaubroeck *Tijdschrift voor Filosofie* 2007 69: 4, pp. 751-753.

Het oog in de storm. Wegwijs in de filosofie is een Nederlands handboek voor het vak filosofie op HAVO en VWO-niveau. In combinatie met een werkboek (het werkboek voor VWO is anders dan dat voor HAVO), een docentenhandleiding op CD-rom en een nieuwssite (www.hetoogindestorm.nl) biedt het handboek een complete methode voor filosofieonderwijs die aansluit bij het nieuwe examenprogramma voor filosofie dat op 1 augustus 2007 in Nederland werd ingevoerd. Handboek, werkboek en CD-rom zijn opgesteld door Ellen Geerlings, een filosofe met onderwijservaring (voor 2 hoofdstukken uit het handboek heeft Geerlings een beroep gedaan op Hans Dijkhuis).

Het handboek bestaat uit 2 volumes en bevat 8 modules: Logica & Retorica, Metafysica, Kenleer & Wetenschapsfilosofie, Kunstfilosofie, Ethiek, Sociale & Politieke filosofie, Cultuurfilosofie en Antropologie. Niet alleen alle kerndomeinen uit de filosofie worden behandeld, ook relatief nieuwe takken in de filosofie zoals de ecofilosofie komen uitgebreid aan bod. Geerlings heeft gekozen voor een thematische benadering maar er worden ook grote stukken geschiedenis ingeschoven in elk hoofdstuk. Geerlings besteedt overigens ook veel aandacht aan hedendaagse, nog levende filosofen. De thematische opbouw heeft het voordeel dat hoofdstukken zelfstandig gelezen kunnen worden. Een nadeel is dat de filosofie van één denker nooit in zijn geheel uitéengezet wordt. Sartres existentialisme bijvoorbeeld wordt deels uitgelegd in het hoofdstuk over ethiek en deels in dat over antropologie.

Het oog in de storm is geschreven en opgebouwd vanuit een welbepaalde kernvraag: 'wat maakt mensen tot mensen?'. Het grondproject van de filosofie wordt voorgesteld als een onderzoek naar de mens en zijn activiteiten. De keuze voor deze methode weerspiegelt zich onder andere in de titels van de hoofdstukken. Wat de verschillende hoofdstukken samenhoudt, is de presentatie ervan alsof ze alle een kenmerkende activiteit van de mens toelichten. De hoofdstukken hebben daarom steeds de menselijke activiteit als titel (bijvoorbeeld: Handelen, Samenleven, Kennen) in plaats van de academische term (Ethiek, Sociale Filosofie, Epistemologie).

De meest opvallende eigenschap van het handboek is dat het niet alleen toont hoe de filosofie als vakgebied is opgebouwd maar dat het ook leert hoe filosoferen in zijn werk gaat. Zo geeft Geerlings bijvoorbeeld een origineel antwoord op de nogal voor de hand liggende vraag die in de inleiding van het handboek gesteld wordt: 'wat is filosofie?'. Ze vat geen historische zoektocht aan naar de roots van de filosofie en ze geeft geen opsomming van bekende beschrijvingen. Ze legt daarentegen uit wat een filosoof doet. Verschillende bladzijden zijn gewijd aan de filosofische activiteit van het opstellen van definities. Geerlings legt uit wat een omschrijving tot een definitie maakt, wat het verschil is tussen ruime, krappe en sluitende definities, wat soortbegrip, genusbegrip en specifiek verschil zijn en geeft de lezer een stappenplan en bijhorende opdracht om zelf

eens te proberen een goede definitie op te stellen. Ook andere ‘knepen van het vak’ worden uitgelegd en vergezeld van opdrachten.

De nadruk op het filosoferen als activiteit gaat hand in hand met de uitnodiging om het zelf te proberen. *Het oog in de storm* is duidelijk gericht op leerlingen die actief omgaan met leerstof. Met behulp van bladwijzers in de marge nodigt het uit om een eigen route doorheen het boek te bewandelen. Het verwijst door middel van cijfers naar oefeningen en toelichtingen in het werkboek. Het bevat veel kaders met ‘extraatjes’ die de leerlingen verleiden om te gaan snuisteren, zoals passages uit film, proza en poëzie (bijvoorbeeld het gedicht van J.C. Bloem waarin hij het leven in de stad bejubelt boven het leven in de natuur) of verwijzingen naar uitspraken van bekende niet-filosofen (bijvoorbeeld de drogredenen van Nederlandse politici, de utilitaristische argumenten van Harry Mulisch die vond dat zijn medische behandeling voorrang moest krijgen op die van andere kankerpatiënten). Ook het namen-en zakenregister en de ingeschoven stukken primaire tekst van Plato, Rousseau, Wittgenstein, Sartre en vele anderen stimuleren de leerlingen tot het actief verwerken van de leerstof.

Over het doel van *Het oog in de storm* zegt de auteur dat ze filosofie toegankelijk wil maken zonder te populariseren. En inderdaad, het handboek heeft diepgang maar is toch niet te moeilijk. Die toegankelijkheid worden bereikt door enerzijds de methode die de activiteiten van de mens als uitgangspunt neemt, en anderzijds de levendige presentatie en verzorgde lay-out van het boek. Geerlings legt in het voorwoord uit hoe het methodisch principe een didactische reden heeft: de antropocentrische benadering biedt namelijk een aantrekkelijke houvast voor beginners. Door de filosofische reflectie steeds terug te koppelen naar henzelf worden leerlingen sneller verleid om mee na te denken op een hoog abstractieniveau. Het feit dat Geerlings filosofische problemen betreft op actuele of heel herkenbare situaties en dat ze technische uitleg doorspekt met leuke biografische anekdotes werkt ongetwijfeld ook drempelverlagend. Samen met de uitgeverij Boom is bovendien gezorgd voor een aantrekkelijke lay-out met veel afbeeldingen in kleur: portretten van filosofen, kaften van filosofische klassiekers en honderden illustraties in de vorm van foto's en tekeningen

Samengevat is de voornaamste troef van dit handboek de geëngageerde en engagerende aanpak. Met veel voorbeelden uit de leefwereld van jongeren weet de auteur afstandelijke beschrijvingen te vermijden en leert ze jongeren ook zelf filosoferen in plaats van hen enkel over filosofie te leren, weliswaar nadat ze hen eerst de nodige filosofische bagage geeft aan de hand van degelijke en heldere uitéénzettingen van filosofische theorieën en methodes.

Wat een beetje verbaast, gezien het onmiskenbaar ‘frisse’ karakter van het opzet van dit handboek, is de donkere en weinig uitnodigende kaft. Ook de titel had beter gekund. *Het oog in de storm* klinkt wat vergezocht. De keuze voor deze titel wordt zelfs nog vreemder wanneer men in het motto de toelichting leest. De storm waarvan sprake in de titel blijkt te verwijzen naar een storm die de filosoof zelf zou ontketenen en waar hij zich middenin bevindt omdat hij weigert vrede te nemen met pseudozekerheden. Tot slot dient de keerzijde van de frisse en levendige aanpak nog vermeld te worden: de vertelstijl is

bijwijken te uitgesponnen en te verhalend waardoor de taal onzorgvuldig en de stijl breedspakig wordt. Sommige afbeeldingen lijden aan hetzelfde euvel: ze zijn overbodig en dienen enkel als bladvulling. Bijvoorbeeld de afbeelding van een hamer wanneer het begrip 'Zeug' bij Heidegger ter sprake komt, is niet erg instructief. Maar in het algemeen verdient dit handboek veel lof en heeft Ellen Geerlings haar doel bereikt: *Het oog in de storm* is een prima handboek om leerlingen in te leiden in en warm te maken voor de filosofie. Het is niet te moeilijk en heeft toch diepgang.